

ΛΙΑ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ - ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Καθηγήτρια Τ.Ε.Ι. Σερρών

ΖΥΡΙΧΗ–ΣΜΥΡΝΗ–ΑΘΗΝΑ–ΑΜΕΡΙΚΗ Η πορεία του Σερραίου καθηγητή Φρίξου Ιω. Θεοδωρίδη

Το όνομα του Φρίξου Ιω. Θεοδωρίδη το συνάντησα για πρώτη φορά φυλλομετρώντας τον κατάλογο του αρχείου Βοβολίνη¹. Η συνωνυμία μαζί μου ήταν αυτή που μου προκάλεσε αρχικά το ενδιαφέρον. Το ενδιαφέρον εντάθηκε όταν διαπίστωσα ότι ήταν Σερραίος στην καταγωγή και διακεκριμένος καθηγητής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (Ε.Μ.Π). Το παρόν βιογραφικό σχέδιασμα για την επιστημονική του καριέρα, επαναδιατυπώνει τις προσεγγίσεις που επιχείρησα σε δύο προηγούμενες απόπειρες².

Ο Φρίξος Θεοδωρίδης καταγόταν από σημαντική οικογένεια των Σερρών³ και σπούδασε μηχανολογία στο Ομοσπονδιακό Πολυτεχνείο της Ζυρίχης, απ' όπου έλαβε και το διδακτορικό του το 1921. Υπήρξε επιλογή του Κωνσταντίνου Καραθεοδωρή για να οργανώσει το εργαστήριο Φυσικής του Ελληνικού Πανεπιστημίου Σμύρνης (το διάστημα 1921-1922). Στη συνέχεια διορίστηκε καθηγητής στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (1923-1948), όπου ίδρυσε το εργαστήριο Αεροτεχνικών Ερευνών (1930). Υπήρξε παράγοντας του δημόσιου βίου της μεσοπολεμικής Αθήνας. Το 1946, μετακινήθηκε στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού στα Πανεπιστήμια Harvard και Maryland. Αρθρογράφησε σε τέσσερις γλώσσες σε δεκάδες επιστημονικά περιοδικά διεθνούς κύρους. Το κοσμοπολίτικο περιβάλλον στο οποίο κινήθηκε και η ύστερη καριέρα του στην Αμερική καταγράφουν ένα μηχανικό, πρωτοπόρο στην επιστήμη και την τεχνολογία. Έκλεισε την καριέρα του με την καταχώρισή του στον τόμο *Leaders in American Science* και *American Men of Science*.

¹ Βλ. Αρχείο Βοβολίνη, φάκ. 348 (Φ. Θεοδωρίδης).

² Λ. Θεοδωρίδου-Σωτηρίου, «Διακεκριμένοι Σερραίοι Απόδημοι: η οικογένεια του μηχανικού Φρίξου Ιω. Θεοδωρίδη», *Πρακτικά Α' Πανσερραϊκού Συνεδρίου Πολιτιστικών Συλλόγων και Φορέων, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 17-18 Μαρτίου 2007*, σ. 239-249, και Λ. Θεοδωρίδου, «Η διεθνής καριέρα του καθηγητή Φρίξου Ιω. Θεοδωρίδη», στο Μ. Ασημακόπουλος, Γ. Καλογήρου, Ν. Μπελαβίλας, Θ.Π. Τάσιος (επιμ.), *170 χρόνια Ε.Μ.Π. Οι μηχανικοί και η τεχνολογία στην Ελλάδα, Πρακτικά Συνεδρίου Αθήνα 4-5 Μαρτίου 2009*, τόμ. 2, Αθήνα 2012, σ. 291-302.

³ Σύντομη μνεία στον Φρίξο Θεοδωρίδη γίνεται στο Π. Πέννας, *Ιστορία των Σερρών*, Αθήνα 1966, σ. 400, 402, και στο Στ. Κοταμανίδης, «Σύγχρονοι Λογοτέχναι Σερρών», *Σερραϊκά Χρονικά*, 5 (1970), σ. 717 και Στ. Κοταμανίδης, *Πανσερραϊκό Ημερολόγιο*, 13 (1987), σ. 114-131.

Ι. Ο νεαρός καθηγητής του Ελληνικού Πανεπιστημίου Σμύρνης

Ο Φρίζος Ι. Θεοδωρίδης γεννήθηκε στα Σέρρας στις 9 Οκτωβρίου 1892 και ήταν γιος του γιατρού Ιωάννη Μ. Θεοδωρίδη. Ο πατέρας του σπούδασε στο Παρίσι και η οικογένειά του κατάγεται από τον Κωνσταντίνο Οικονόμο τον εξ Οικονόμων (1780-1857). Από την οικογένεια του πατέρα του συγγένευε επίσης με το Δημήτριο Κ. Χόνδρο (1882-1962), το διακεκριμένο καθηγητή Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Ακαδημαϊκό⁴ και το γιατρό Constantin von Economo (1876-1932). Η οικογένεια Θεοδωρίδη μετακόμισε στην Αθήνα το 1906, γιατί ο πατέρας του, με την ιδιότητα του επιτίμου υποπροξένου της Βρετανίας, είχε αναπτύξει μεγάλη πατριωτική δράση και είχε επικηρυχθεί από τους Βουλγάρους⁵. Στην Αθήνα, ο πατέρας (Ιωάννης) Θεοδωρίδης συνέχισε την καριέρα του, διακρίθηκε μέσω πολλών ιατρικών δημοσιευμάτων, διετέλεσε δε και Πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών.

Ο νεαρός Φρίζος τελείωσε το 1ο Γυμνάσιο Αθηνών, συνέχισε τις σπουδές του στο Oberrealschule στη Βασιλεία της Ελβετίας (1911) και το 1917 έλαβε το δίπλωμά του από τη Σχολή Μηχανολογίας του Πολυτεχνείου της Ζυρίχης (ETH). Το ενδιάμεσο διάστημα διέκοψε τις σπουδές του για να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία στην Ελλάδα, από τον Ιούνιο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1913. Στρατεύτηκε ξανά το 1915 μέχρι το καλοκαίρι του 1916. Ενδιάμεσα συνέχισε τις σπουδές του κάνοντας πρακτική άσκηση στο χυτήριο Vickers Ltd στο Erith της Αγγλίας (το διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου και Ιουλίου 1914). Το χυτήριο Vickers είχε από το 1911 δημιουργήσει ένα τμήμα κατασκευής στρατιωτικών αεροσκαφών. Την διπλωματική του εργασία για το πτυχίο του μηχανολόγου εκπόνησε υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Aurel Boreslav Stodola, πρωτοπόρου στη μελέτη της θερμοδυναμικής. Υπήρξε μαθητής του Albert Einstein, του Emil Meissner, του Pierre–Ernest Weiss και άλλων φημισμένων επιστημόνων της εποχής. Από το φθινόπωρο του 1918 μέχρι την άνοιξη του 1920 κατείχε θέση βοηθού του καθηγητή Marcel Grossmann. Το 1921 αναγορεύτηκε διδάκτωρ των Τεχνικών Επιστημών του Ομοσπονδιακού

⁴ Ο Δημήτριος Κ. Χόνδρος (1882–1962) σπούδασε στο Μόναχο υπό τον Arnold Sommerfeld και πήρε το διδακτορικό του το 1909. Τα επιστημονικά ενδιαφέροντα του Χόνδρου (ηλεκτρομαγνητισμός) είχαν επίσης συγγένεια μ' αυτά του Θεοδωρίδη (θερμομαγνητισμός). Βλ. Ν. Κεραμιτσόπουλος, *Δημήτριος Χόνδρος, Ο Σερραίος Φυσικός και πανεπιστημιακός δάσκαλος*, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών (www.serrelib.gr).

⁵ Κατά τον Π. Πέννα, ο Ιωάννης Μ. Θεοδωρίδης, αφού τελείωσε τις ιατρικές σπουδές του στο Παρίσι ήλθε στις Σέρρες το 1877 και ανέλαβε τη διεύθυνση του νεοϊδρυθέντος τότε Νοσοκομείου της Ελληνικής Κοινότητας: «*Το κύρος του Θεοδωρίδη στους Έλληνες και τους Τούρκους υπήρξε τεράστιο, χάρη δε στις προσπάθειές του πέτυχε τη συνεργασία τους έναντι των Βουλγάρων. Διετέλεσε υποπρόξενος της Μεγάλης Βρετανίας. Μετά την εγκατάστασή του στην Αθήνα, πλην πολλών δημοσιευμάτων σε ζένα περιοδικά διετέλεσε και πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου*» (Π. Πέννας, *όπ.π.*, σ. 402).

Πολυτεχνείου της Ζυρίχης. Αντικείμενο της διατριβής του ήταν ο τομέας του θερμομαγνητισμού. Το θέμα της διατριβής του το εισηγήθηκε ο Prof. Pierre-Ernest Weiss, πρωτοπόρος στον τομέα του μαγνητισμού και επιβλέποντες καθηγητές ήταν οι Auguste Piccard⁶ και Peter Derye (Νόμπελ Χημείας το 1936). Ο καθηγητής Weiss είχε οργανώσει στο Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου ένα από τα καλύτερα εργαστήρια Φυσικής της Ευρώπης. Όπως θα δούμε στη συνέχεια, το εργαστήριο αυτό επισκέφθηκε το 1921 ο Θεοδορίδης, προκειμένου να οργανώσει το εργαστήριο Φυσικής του Πανεπιστημίου Σμύρνης.

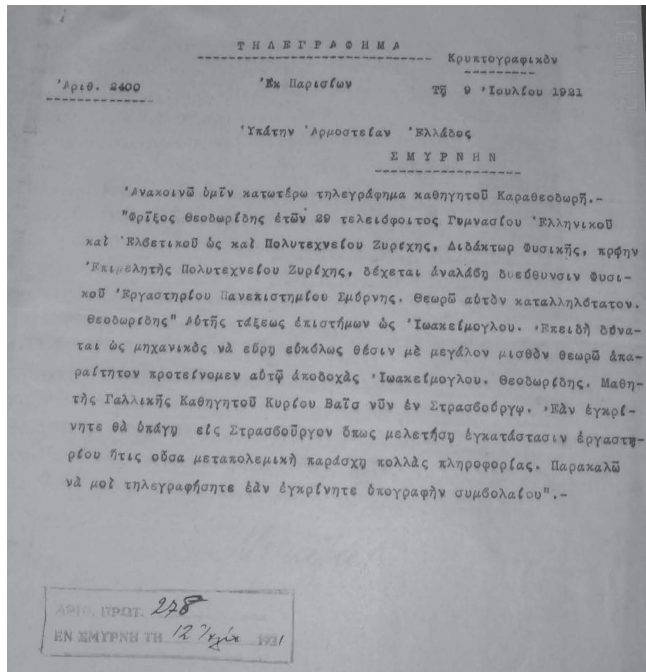
Η πρώτη του δημοσίευση δεν ήταν, όπως θα ανέμενε κανείς, στον επιστημονικό τομέα. Ήταν μια δημόσια παρέμβαση «Πρός κανονισμόν του Θρακικού Ζητήματος» στην εβδομαδιαία ελβετική εφημερίδα *Neue Zürcher Zeitung* (n. 1390) της 14ης Σεπτεμβρίου 1919. Στο άρθρο του αναπτύσσει μια σειρά επιχειρημάτων γιατί η δυτική Θράκη πρέπει να αποδοθεί στους Έλληνες και όχι στους Βουλγάρους. Απευθυνόμενος σε ένα κεντροευρωπαϊκό ακροατήριο ο νεαρός Θεοδορίδης ανέπτυξε τα επιχειρήματά του με νηφαλιότητα και ακρίβεια. Το άρθρο αναδημοσιεύτηκε αργότερα (μεταφρασμένο στα ελληνικά από τον ίδιο) στο *Αρχείο Θρακικών Μελετών*. Τον επόμενο χρόνο, το 1920, θα κάνει δύο προδημοσιεύσεις της διατριβής του⁷.

Από το κοσμοπολίτικο περιβάλλον της Ζυρίχης, ο νεαρός διδάκτωρ με τις εξαιρετικές περγαμινές συστήνεται να εργασθεί στο νεοσύστατο Ιωνικό Πανεπιστήμιο της Σμύρνης. Τον σύστησε με τα καλύτερα λόγια στον Κωνσταντίνο Καραθεοδωρή, το καλοκαίρι του 1921, ο Έλληνας πρόξενος στο Παρίσι⁸. Ο Καραθεοδωρή(ς) τον συναντά, τον εγκρίνει και στέλνει επιστολή στον ύπατο Αρμοστή Σμύρνης, τον Αριστείδη Στεργιάδη, όπου μεταξύ των άλλων αναφέρει (Εικ. 1):

⁶ Auguste Antoine Piccard (1884-1962). Περίφημος Ελβετός φυσικός, εφευρέτης και πρωτοπόρος εξερευνητής της αντοχής των υλικών σε μεγάλα ύψη και βάθη. Αρχικά πετούσε με αερόστατο σε μεγάλα ύψη και συνέλεγε επιστημονικές πληροφορίες. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του '30 τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα μετακινήθηκαν στην εξερεύνηση της αντοχής των υλικών σε μεγάλο βάθος θαλάσσης. Κατασκεύασε πειραματικό βαθυσκάφος, με το οποίο μεταπολεμικά έκανε πολλές καταδύσεις και έρευνες.

⁷ Το πρώτο άρθρο είχε τίτλο «Sur la variation thermique du coefficient d'aimantation des sulfates anhydres et la théorie du magnéton», *Comptes Rendue de l'Académie des Sciences*, 171 (1920), σ. 715-717, και το δεύτερο «Sur la variation thermique du coefficient d'aimantation de quelques chlorures et d'un oxide anhydres et la théorie du magnéton», *Comptes Rendue de l'Académie des Sciences*, Paris, 171 (1920), σ. 948-950.

⁸ Όταν η κυβέρνηση Βενιζέλου αποφάσισε το 1919 να ιδρύσει δεύτερο Ελληνικό Πανεπιστήμιο στη Σμύρνη υπέβαλε παράκληση στον μαθηματικό Κωνσταντίνο Καραθεοδωρή να γίνει τακτικός καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και παράλληλα να οργανώσει το Πανεπιστήμιο της Σμύρνης. Ο Καραθεοδωρή(ς) επέλεξε ό,τι καλύτερο ήταν διαθέσιμο στην Ευρώπη για προσωπικό του Πανεπιστημίου Σμύρνης: τον Γ. Ιωακείμογλου, καθηγητή Πανεπιστημίου Βερολίνου (αργότερα διακεκριμένο καθηγητή Φαρμακολογίας και ακαδημαϊκό στην Αθήνα) για την έδρα της Μικροβιολογίας, τον Π. Κυρόπουλο για την έδρα της Χημείας, τον Θ. Κεσίσογλου με σπουδές στο Βέλγιο για την έδρα Αγρονομικής Επιστήμης και τον Φρίξο Θεοδορίδη για την έδρα της Φυσικής.

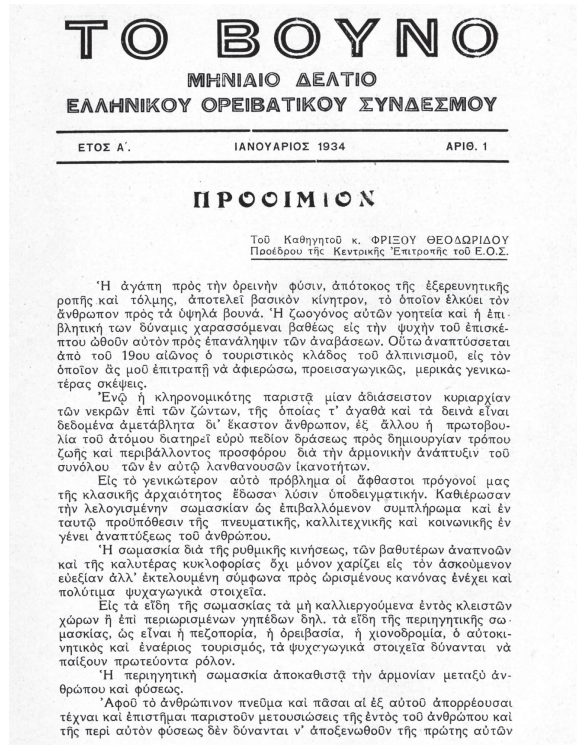

Εικ. 1: Το τηλεγράφημα του Καραθεοδωρή προς τον Στεργιάδη για την πρόσληψη του Φρίζου Θεοδωρίδη.

«...καθώς σας τηλεγράφησα ο κ. Φρίζος Θεοδωρίδης έχει όλα τα προσόντα για να αναλάβει την διεύθυνση του Ινστιτούτου Φυσικής. Έτσι λύνεται το δυσκολότερο όλων των προβλημάτων γιατί ακόμη και στην Αθήνα δεν υπάρχει διδασκαλία της Φυσικής όπως χρειάζεται». Και συνεχίζει ο Καραθεοδωρή(ς): «Ο κ. Θεοδωρίδης μου έκανε τόσο καλή εντύπωση ώστε δεν δύναμαι να φαντασθώ ότι μπορούμε να βρούμε καλύτερο».

Ο Στεργιάδης διόρισε τον Θεοδωρίδη τακτικό καθηγητή με 5ετή θητεία από 1η Οκτωβρίου 1921 και με μηνιαίο μισθό 3.000 δρχ. Για έξοδα μετακίνησης από το Παρίσι, πρώτης εγκατάστασης στη Σμύρνη κ.λπ. προβλέφθηκαν 4.000 δρχ. Ο Θεοδωρίδης αναλάμβανε να οργανώσει το εργαστήριο Φυσικής και όφειλε να επισκεφθεί διάφορα πανεπιστήμια της Ευρώπης (ειδικά του Στρασβούργου), ώστε να πληροφορηθεί τις τιμές των οργάνων και να καταλήξει στην αγορά του απαραίτητου εξοπλισμού. Έπρεπε το αργότερο μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1922 να βρίσκεται στη Σμύρνη και να αρχίσει δουλειά. Ακριβώς λίγο πριν αναλάβει τα καθήκοντά του, τον Ιανουάριο του 1922 ο Θεοδωρίδης δημοσιεύει (βασισμένη στη διατριβή του) και την πρώτη του επιστημονική εργασία⁹.

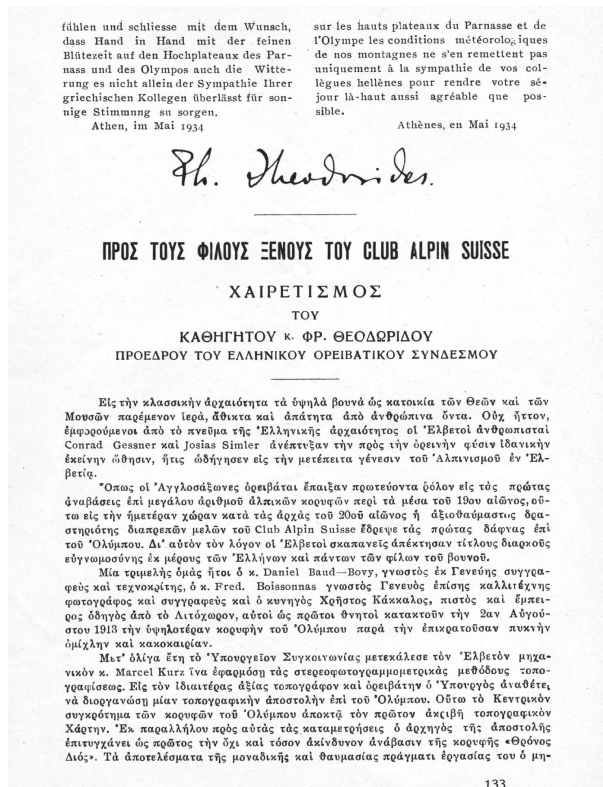
⁹ Ph. Theodorides, «Les Composés paramagnétiques anhydres à l'état solide et le magnéton Paris», *Le journal de physique et le radium*, 3⁶ (1922).

Εικ. 2: Βουνό, Μηνιαίο Δελτίο του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου (τχ. 1ο, Ιανουάριος 1934): Προοίμιο του Φρίξου Θεοδωρίδη.

Είναι γνωστό το πάθος με το οποίο ο Καραθεοδωρή(ς) δούλεψε για να στηθεί στα πόδια του το Πανεπιστήμιο Σμύρνης, που με έμβλημα τον ανατέλλοντα ήλιο και τη φράση «ΦΩΣ ΕΞ ΑΝΑΤΟΛΩΝ», βασιζόταν στην υπόθεση ότι ο ελληνικός κόσμος μπορούσε να γίνει διαμεσολαβητής του τουρκο-αραβικού κόσμου και του κόσμου της Δύσης. Το καλοκαίρι του 1922 το Πανεπιστήμιο Σμύρνης είναι έτοιμο. Τα μαθήματα προβλεπόταν να αρχίσουν τον Σεπτέμβριο. Στις 22 Αυγούστου 1922, ενώ δηλαδή απέμεναν μόνο λίγες μέρες για να αρχίσει να εκπέμπεται το «ΦΩΣ ΕΞ ΑΝΑΤΟΛΩΝ», επήλθε η μικρασιατική καταστροφή. Το φως έγινε φωτιά και η Σμύρνη πλημμύρισε στο αίμα και τη στάχτη.

Όταν καταστράφηκε το Μικρασιατικό όνειρο, ο Καραθεοδωρή(ς) συντεταγμένα φυγάδευε το υλικό του Πανεπιστημίου, πήρε το κλειδί, το οποίο συμβολικά αργότερα παρέδωσε στον Νικόλαο Πλαστήρα, και έφυγε από την πόλη από τους τελευταίους. Τα όργανα Φυσικής, που επέλεξε ο Φρίξος Θεοδωρίδης, φυλάσσονται σήμερα στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας (παλαιό Χημείο) του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Εικ. 3: Βουνό (τχ. 5ο, Μάιος 1934): Προσφώνηση του Φρίζου Θεοδωρίδη στην αντιπροσωπεία του «Club Alpine Suisse».

II. Η θητεία του στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Αμέσως μετά ο Θεοδωρίδης συνεχίζει την ακαδημαϊκή του καριέρα στο Ε.Μ.Π. Σε ηλικία μόλις 31 ετών εκλέγεται το 1923 στη Σχολή Μηχανολόγων Ηλεκτρολόγων στην έδρα της εφαρμοσμένης μηχανικής. Το Μετσόβιο Πολυτεχνείο ήταν κατά το μεσοπόλεμο ένα σχολείο ελίτ, συνδεδεμένο εκτός των άλλων και με το κοινωνικό και επιστημονικό προφίλ των καθηγητών του: ένα σώμα καθηγητών με υψηλή κοινωνική καταξίωση, σχέσεις με επιστημονικές κοινότητες του εξωτερικού, συμμετοχή σε συνέδρια και αρθρογραφία σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά. Οι σχέσεις αυτές επέτρεπαν στους καθηγητές του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου να διεκδικούν αποκλειστικότητα στο ρόλο του εισαγωγέα αυτών των γνώσεων στην ελληνική τεχνική πραγματικότητα.

Το τρίπτυχο επιστήμη-τεχνική-βιομηχανία, ο ύμνος στη μηχανή και τη συστηματική θεώρηση, ο *Taylorism* και *Fordism* ήταν το περιβάλλον στο οποίο η ακαδημαϊκή και επιστημονική καριέρα του Φρίζου Θεοδωρίδη εξελίχθηκε. Η

ιδεολογική σύνδεση της βιομηχανίας με την επιστημονική ορθολογικότητα και την προοπτική εξόδου της χώρας από την ενδημική οικονομική καχεξία και την καθυστέρηση ταίριαζε απόλυτα με τις σπουδές και τις ενασχολήσεις του Θεοδορίδη.

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαία μια παρένθεση για την αναγνώριση κάποιων οφειλών στη μελέτη του Γεωργίου Αντωνίου, που προσδιόρισε ένα πλαίσιο «ανάγνωσης» του τεχνολογικού εκμοντερνισμού και του ρόλου των Ελλήνων μηχανικών του μεσοπολέμου. Κατά τον Αντωνίου, το ζήτημα της φυσιογνωμίας του Ε.Μ.Π. απασχόλησε για πολύ τη Σύγκλητο κατά το μεσοπόλεμο και στα ερωτήματα τύπου επαγγελματικό σχολείο ή τεχνικό πανεπιστήμιο, ο Φρίξος Θεοδορίδης (συγκλητικός κατά την περίοδο 1926-28) τάχθηκε σταθερά υπέρ του δεύτερου. Υποστήριζε, μαζί με άλλους, την ανάγκη συμβολής του Πολυτεχνείου και των μηχανικών στην τεχνολογική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας, θεωρώντας ότι η συνάντηση με την τελευταία λέξη της επιστήμης και της τεχνολογίας αποτελούσε και την προϋπόθεση για την κατοχύρωση και την ενίσχυση του κύρους του στη κοινωνία. Συνηγορούσε υπέρ της ανάπτυξης μιας ερευνητικής κουλτούρας, τον απογαλακτισμό του Ε.Μ.Π. από τις κρατικές υπηρεσίες και την αναζήτηση εναλλακτικών πηγών οικονομικής ενίσχυσης από τη βιομηχανία.

III. Το Τμήμα Μηχανικών Αεροπορίας

Ο ρόλος του Θεοδορίδη στο Ε.Μ.Π. ενισχύεται, όταν κατά την περίοδο που ήταν κοσμήτορας της Σχολής Μηχανολόγων Ηλεκτρολόγων (1928-1930) ιδρύεται το τμήμα Μηχανικών Αεροπορίας¹⁰. Το τμήμα Μηχανικών Αεροπορίας συνδέθηκε κυρίως με τις ανάγκες του στρατού σε εξειδικευμένο τεχνικό προσωπικό και βέβαια με τα σχέδια ανάπτυξης αεροπορικής βιομηχανίας, άμεσα συναρτώμενης επίσης με στρατιωτικούς σκοπούς. Για την εξυπηρέτηση των αναγκών αυτών προβλεπόταν η ίδρυση Αεροτεχνικού Εργαστηρίου Δοκιμασιών και Ερευνών με προϊστάμενο τον καθηγητή της έδρας της εφαρμοσμένης μηχανικής, δηλαδή τον Φρίξο Θεοδορίδη. Σχέδια για την ίδρυση εργαστηρίου αεροδυναμικής στο Πολυτεχνείο υπήρχαν από το 1926 και συγκεκριμένα με την εισαγωγή του ομώνυμου μαθήματος (διάταγμα 9ης Ιουνίου 1925). Πρόθεση ήταν το εργαστήριο να εξυπηρετεί όχι μόνο τις ανάγκες των σπουδαστών, αλλά και τις ανάγκες τις πολεμικής και

¹⁰ Ο Θεοδορίδης δίδαξε στα τμήματα Μηχανολόγων και Μηχανολόγων Αεροπορίας τα εξής μαθήματα: α) Εφαρμοσμένη Μηχανική μετ' Ασκήσεων και Πειραμάτων (Εργαστήριο Αντοχής και Υλικών Ι), β) Εφαρμοσμένη Μηχανική μετ' Ασκήσεων και Πειραμάτων (Εργαστήριο Αντοχής και Υλικών ΙΙ). Στο τμήμα Μηχανολόγων Αεροπορίας δίδαξε επιπλέον το μάθημα Αεροδυναμική μετ' ασκήσεων Εργαστηριακών εφαρμογών. Βλ. Γ. Αντωνίου, *Οι Έλληνες Μηχανικοί. Θεσμοί και Ιδέες, 1900-1940*, Αθήνα 2006, σ. 226.

της εμπορικής αεροπορίας και να συμβάλλει στην πειραματική διερεύνηση των αεροτεχνικών προβλημάτων, της αναπτυσσόμενης εκείνη την εποχή στην Ελλάδα βιομηχανίας κατασκευής αεροπλάνων¹¹. Αρμόδιος καθηγητής για τις συνεννοήσεις με το Υπουργείο ορίστηκε ήδη από το 1926 ο Φρίζος Θεοδωρίδης¹². Είναι εξάλλου μέλος από το 1927 της Royal Aeronautical Society του Λονδίνου (RAeS), ενώ την ίδια χρονιά (1927) συμμετείχε ως ειδικός στο 4ο Διεθνές Συνέδριο Αεροπλοΐας (*Congres International de la Navigation Aérienne*) στη Ρώμη, που είχε ως αντικείμενο την ενοποίηση της αεροπορικής νομοθεσίας¹³.

Την ίδια περίοδο έκανε οικογένεια: η γυναίκα του ήταν κόρη ενός φημισμένου Γάλλου οφθαλμιάτρου¹⁴ και το 1926 απέκτησε έναν γιο, τον Ιωάννη Φρ. Θεοδωρίδη, στον οποίο θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Οι ελληνόγλωσσες δημοσιεύσεις του την περίοδο αυτή περιορίζονται σε εκλαϊκευτικά άρθρα όπως: «Η Τεχνική πλευρά της αεροπορίας», *Ελληνική Αεροπορία*, εκδόσεις Γκρέκα 1927, *Διατριβαί περί ανεμοπορίας* 1927-1930, Αθήνα 1931, *Εισαγωγή εις την ανεμοπορίαν*, Αθήνα 1932, «Αεροπορία και Τουρισμός», *Τεχνικά Χρονικά*, έτος Α', τχ. 14 (15/7/1932), σ. 711-718 και τχ. 15 (1/8/1932), σ. 769-777, «Επιστημονική Έρευνα και Τεχνική», *Τεχνικά Χρονικά*, έτος Θ', τχ. 17, σ. 305-308. Οι παραπάνω εκλαϊκευτικές δημοσιεύσεις θα μπορούσαν να ενταχθούν σε μια γενικότερη προσπάθεια ορισμένων επιστημόνων της εποχής να αναγνωριστεί η επιστήμη ως στοιχείο της κοινωνικής ζωής, ότι δηλαδή μπορεί να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων. Σε αυτήν την εκλαϊκευση της επιστήμης κατά την δεκαετία του 1930, στην άτυπη κίνηση, που κατά τον Γεώργιο Βλαχάκη¹⁵ θα μπορούσε να ονομαστεί «Επιστήμη για όλους», πήρε μέρος και ο Φρίζος Θεοδωρίδης.

Την ίδια εποχή, όπως έχει αναλυθεί από πολλούς μελετητές, το επιστημονικό και τεχνολογικό φαινόμενο υιοθετείται ως το ιδεολογικό ένδυμα της

¹¹ Δ. Βογιατζής, «The interwar Aviation Industry in the Balkans and its Engineers», *National Identities of Engineers: their past and present*, NTUA Seminar, 11-14 July 2004 Ερμούπολις, Σύρος (αδημ.σ.).

¹² Γ. Αντωνίου, *οπ.π.*, σ. 230 (Σύγκλητος 1926, πράξη 5η, 15-4-1926).

¹³ Η ανακοίνωσή του είχε τίτλο: *Aperçu sur le projet de loi hellénique de 1927 sur la navigation aérienne*. Με το αντικείμενο της αεροπλοΐας ασχολείται και στις εργασίες του: 1) *X-Ray study of a new aviation alloy in connection with mechanical stressing*, London 1930, και 2) *La navigation aérienne par vent variable*, Bucuresti 1938.

¹⁴ Η γυναίκα του είχε καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα. Αναφέρεται ως ιδρυτικό μέλος του *Conservatoire National d'Art Dramatique* του Παρισιού και ήταν κόρη του Basile Scrinì, περιφημου οφθαλμιάτρου του Παρισιού, ιδρυτή της οφθαλμολογικής κλινικής, που αργότερα μετεξελίχθηκε σε νοσοκομείο Leopold Bellan. Βλ. Fr. Criquebec, «Théo et ses amis. Le professeur Jean Théodoridès, naturaliste, historien de la médecine et spécialiste de Stendhal», *Histoire des sciences médicales*, 35/2 (2001), σ. 171-180.

¹⁵ Γ.Ν. Βλαχάκης, «Ο κύκλος του τριάντα. Συμβολή στη μελέτη της ελληνικής επιστημονικής κοινότητας τα χρόνια του Μεσοπολέμου», στο *Κριτική, Επιστήμη και Εκπαίδευση* 11 (2011), σ. 31-38.

Εικ. 4: Ο Φρίξος Θεοδορίδης με το γιο του Ιωάννη το 1962 στην Ουάσιγκτων (Washington DC), συλλογή Fabrice Theodorides.

μεταξικής δικτατορίας και πληθώρα επιστημόνων και μηχανικών στοιχίζονται στους άξονες του καθεστώτος¹⁶. Αρθρογραφώντας στο περιοδικό *Νέον Κράτος*, όπως και πολλοί άλλοι, ο Φρίξος Θεοδορίδης, συνεπαρμένος από το θαυμασμό του για το αεροπλάνο και την αεροπλοΐα, επιχειρηματολογεί ότι η μηχανή-αεροπλάνο μπορεί να αποτελέσει το χαλύβδινο υποστήριγμα της πνευματικότητας του τρίτου ελληνικού πολιτισμού¹⁷.

Ενταγμένος σε μια επαγγελματική και κοινωνική ελίτ, ο Θεοδορίδης εκτός από την καθηγητική του θέση κατείχε κατά καιρούς θέσεις συμβούλου ή διευθυντικού στελέχους σε κρατικές ή ιδιωτικές επιχειρήσεις. Υπήρξε μέλος του Ανωτάτου Συγκοινωνιακού Συμβουλίου και Σύμβουλος της Κεντρικής Αεροπορικής Επιτροπής (1928-1934)¹⁸. Ο Θεοδορίδης έγινε ο πρώτος πρόεδρος του «Ελληνικού Συνδέσμου προς Μελέτην και Δοκιμασίαν των Υλικών και Κατασκευών (ΕΛ.Σ.Υ.Κ)», τον οποίον και εκπροσώπησε στο 1ο Διεθνές Συνέδριο του Συνδέσμου που έγινε στη Ζυρίχη το 1931¹⁹. Ήταν επίσης πρόεδρος

¹⁶ Βλ. Β. Μπογιατζής, *Το επιστημονικό και τεχνολογικό φαινόμενο ως διακριτή συνιστώσα της πολιτικής σκέψης του Ιωάννη Μεταξά*, σ. 20, Προμηθέας Ε.Μ.Π (ηλεκτρονική δημοσίευση).

¹⁷ Φρ. Θεοδορίδης, «Αεροπορία και Πολυτεχνείο», *Νέο Κράτος*, τχ. 8ο, τόμος Β' (1938), σ. 390-396.

¹⁸ Η ιστορία της Ελληνικής Αεραθλητικής Ομοσπονδίας αρχίζει το 1928 με την ίδρυση της «Κεντρικής Αεροπορικής Επιτροπής-ΚΑΕ» που υπαγόταν στο Υπουργείο Οικονομικών και επιχορηγούνταν από το κράτος. Βλ. Γ. Αντωνίου, *όπ.π.*, υποσημ. 10, σ. 226, 230. Εν τω μεταξύ ο Βενιζέλος με το Νόμο 4451/1929 «Περί συστάσεως Υπουργείου Αεροπορίας» ίδρυσε αντίστοιχο υπουργείο από την 1η Ιανουαρίου 1930. Πρώτος υπουργός ανέλαβε ο ίδιος ο Ε. Βενιζέλος.

¹⁹ Φρ. Θεοδορίδη, «Το εν Ζυρίχη πρώτον Διεθνές Συνέδριον του νέου Διεθνούς Συνδέσμου προς δοκιμασίαν των υλικών», *Τεχνικά Χρονικά*, έτος Α', τχ. 10 (15/5/1932), σ. 502-512. Στο

του Rotary Club της Αθήνας. Υπήρξε δηλαδή ένας σημαντικός παράγοντας του δημοσίου βίου της εποχής του με υψηλή κοινωνική καταξίωση και αντίστοιχο κύρος και δύναμη.

Ασχολήθηκε με τη διάδοση της ανεμοπορίας και του αλπινισμού, διετέλεσε επί σειρά ετών πρόεδρος του Κεντρικού Συμβουλίου του «Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου (ΕΟΣ)» και ιδρυτικό μέλος και αντιπρόεδρος της «Βασιλικής Αερολέσχης Ελλάδος» (1931)²⁰. Ως πρόεδρος του ΕΟΣ υπογράφει και το προοίμιο στο πρώτο τεύχος του περιοδικού *Το Βουνό*, Ιανουάριος 1934 (Εικ. 2-3). Επανεξελέγη πρόεδρος του ΕΟΣ αμέσως μετά την κατοχή, τον Ιούλιο του 1945. Το πάθος του Φρίζου για την ανεμοπορία και την αεροπορία συμμαρτυρούσαν και ο συγγενής του καθηγητής Δημήτριος Χόνδρος, που ήταν επίσης ιπτάμενος πιλότος, μηχανικός αεροπλάνων, πρόεδρος της Βασιλικής Αερολέσχης, καθηγητής στις σχολές αεροπορίας και τεχνικός σύμβουλος της ελληνικής πολεμικής αεροπορίας των πρώτων χρόνων του μεσοπολέμου²¹.

Από το φάκελο του Φρίζου Θεοδωρίδη στο μητρώο παλαιών μελών Τ.Ε.Ε. μαθαίνουμε και τη διεύθυνση του ιδιωτικού γραφείου του: Σόλωνος 78²². Το σημαντικότερο επιστημονικό άρθρο του αυτήν την εποχή δημοσιεύεται το 1940 και εκπονήθηκε σε συνεργασία με τον Mirko Robin Ros, πρωτοπόρο μηχανικό στην τεχνολογία της προέντασης²³. Αφορά τα αποτελέσματα δοκιμασιών υλικών στα περίφημα εργαστήρια Federal Laboratories for Materials Testing and Research (EMPA) στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης.

IV. Το επιστημονικό έργο του στην Αμερική

Αν και κατά τη διάρκεια της κατοχής φαίνεται ότι ο Φρίζος παρέμεινε στην Αθήνα, το 1946 εγκαταλείπει το Ε.Μ.Π., «δραπετεύει», θα ήταν το σωστότερο να πούμε, από μια ζοφερή πραγματικότητα και πηγαίνει στην Αμερική, το ηγεμονικό μοντέλο κάθε τεχνοκράτη της εποχής του. Έχει προηγηθεί η καταστροφή του εργαστηρίου Αεροτεχνικών Ερευνών το Δεκέμβριο του 1944. Για δεύτερη φορά μετά την οδυνηρή εμπειρία της Σμύρνης, ο Θεοδωρίδης βιώνει μια

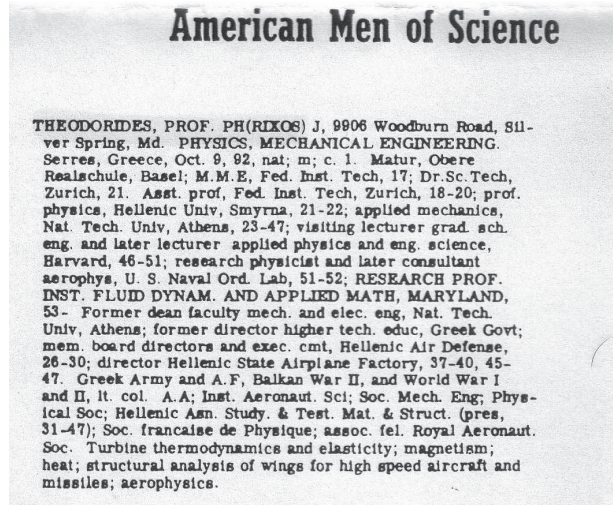
άρθρο περιγράφεται το Συνέδριο (Ζυρίχη 8-12/9/1931), στο οποίο έλαβε μέρος ο Θεοδωρίδης ως εκπρόσωπος του ΕΛ.Σ.Υ.Κ.

²⁰ Οι ιδρυτές της Κεντρικής Αεροπορικής Επιτροπής (ΚΑΕ) μαζί με την Αεροπορική Ένωση Αθηνών το 1931 συγχωνεύτηκαν υπό την επωνυμία «Αερολέσχη Ελλάδος-ΑΛΕ». Το 1934 η ΚΑΕ καταργήθηκε και οι αρμοδιότητές της και η περιουσία της μεταβιβάστηκαν στην ΑΛΕ. Καθορίστηκε δε ότι τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Αεροπορίας και αναγνωρίστηκε ως η Ανώτατη Αεραθλητική Αρχή της Ελλάδας. Τρία χρόνια αργότερα (1936) μετονομάστηκε σε «Βασιλική Αερολέσχη Ελλάδος – ΑΛΕ-ΒΑΛΕ».

²¹ Βλ. Ν. Κεραμιτσόπουλος, *όπ.π.*, υποσημ. 4.

²² Βλ. Μητρώο μελών ΤΕΕ, φάκ. αρ. 403 (Φρ. Θεοδωρίδης).

²³ «Static fracture and fatigue-strength of riveted girders of Avional S. K.», *Federal Laboratory for Testing Materials and Research Institute* (Report No. 126), Zurich 1940, σ. 1-55.

Εικ. 5: Η καταχώριση στο *American Men of Science*, συλλογή Fabrice Theodorides.

βίαη διακοπή του επιστημονικού του έργου. Στην Αμερική έφτασε αρχικά ως επισκέπτης καθηγητής και δίδαξε *Aeronautical Engineering* για τρία συνεχή χρόνια στην αντίστοιχη Σχολή Μηχανικών στο Harvard University. Ευρισκόμενος το 1947 στην Αμερική δημοσιεύει άρθρο του με τίτλο «Greece: Tried by Fire», στο περιοδικό *The Rotarian*²⁴. Σε υποσημείωση η συντακτική επιτροπή του περιοδικού τον παρουσιάζει ως εξής: «President of the Rotary Club of Athens, Greece, is currently living in the U.S serving as a visiting lecturer in Engineering at Harvard». Το 1948 παραιτήθηκε από τη θέση του στο Ε.Μ.Π. και μετακόμισε οριστικά στην Αμερική, ως ειδικευμένος καθηγητής της Μηχανικής στο Μ.Ι.Τ και ως μέλος μιας ερευνητικής ομάδας για το Αμερικάνικο Ναυτικό²⁵. Το 1949 πήρε μέρος, ως μέλος της ελληνικής αντιπροσωπείας, στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο για την *Conservation and Utilization of Resources*, που έγινε στη Νέα Υόρκη υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών²⁶.

Από την αρχή της παραμονής του στην Αμερική εντάχθηκε σε επιστημονικές εταιρείες της ειδικότητάς του, όπως το Institute of Aeronautical Sciences (Associate Fellow) από το 1946 και American Association for the Advance-

²⁴ *The Rotarian*, 70/4 (1947), σ. 22.

²⁵ Στελεχώνει το νεοϊδρυθέν τότε MIT *Gas Turbine Laboratory*, υπό τη διεύθυνση του καθ. Jerome C. Hunsaker.

²⁶ Τα υπόλοιπα δύο μέλη της ελληνικής αντιπροσωπείας ήταν ο Alex Kalinski, Director of Engineering Division, Ministry of Agriculture, Athens, και ο D. Papanikolaou, Director of Water Economy, Ministry of Public Works, Athens. Βλ. *The Proceedings of the United Nations Scientific Conference on the Conservation and Utilization of Resources, 17 August-6 September 1949, Lake Success NY 1950* (οκτώ τόμοι).

Εικ. 6: Ο Φρίζος Θεοδωρίδης με το γιο του Ιωάννη (Jean) και τον εγγονό του Fabrice στη Γαλλία το 1974, συλλογή Fabrice Theodorides.

ment of Sciences (AAAS) από το 1948. Το 1951 προσλήφθηκε ως Ερευνητής-Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Maryland, στελεχώνοντας μαζί με άλλους διακεκριμένους επιστήμονες το Institute for Fluid Dynamics and Applied Mathematics, που αργότερα μετεξελίχθηκε στο περίφημο σημερινό τμήμα Μαθηματικών του Πανεπιστημίου του Maryland. Το Ινστιτούτο ήταν την εποχή εκείνη ένα από τα σημαντικότερα κέντρα παγκοσμίως για τη μελέτη των μερικών διαφορικών εξισώσεων (*partial differential equations*) και ζητημάτων μαγνητούδροδυναμικής. Μαζί με μια ομάδα εκλεκτών επιστημόνων απ' όλον τον κόσμο μελέτησε για πολλά χρόνια την ελαστικότητα των πτερυγίων των αεροπλάνων σε υψηλές ταχύτητες και δημοσίευσε πολλές επιστημονικές εργασίες υψηλού επιπέδου. Αλληλογραφούσε με φημισμένους επιστήμονες της εποχής του, όπως ο Theodore von Carman, ο Johannes Martinus Burgers και ο Hugh Dryden. Επιστολές του Φρίζου Θεοδωρίδη εντοπίστηκαν στα αρχαικά κατάλοιπα των τελευταίων. Κάτω όμως από τον τυπικό και μεθοδικό μεταπολεμικό επιστήμονα ξαφνικά αναβλύζουν οι αναμνήσεις και τα τραύματά της Ελλάδας που άφησε πίσω του. Σε μια δημόσια παρέμβασή του το 1952²⁷

²⁷ *Occurrence of Twisters on Mountain Ridges* (πρόελευση από americapineclub.org/articles/12195411500).

με στόχο να υποστηρίξει τις επιστημονικές διαπιστώσεις ενός συναδέλφου του στην Αμερική (του John R. Weske) για τα χαρακτηριστικά ενός δυνατού ανεμοστρόβιλου σε μια κορυφή των Άλπεων, θυμάται ότι παρατήρησε παρόμοιο φαινόμενο και ο ίδιος, όταν πετούσε πάνω από τις κορυφές του Ολύμπου μ' ένα Handley Page airliner, κατά τη δεκαετία του 1920. Δυστυχώς όμως, όπως συνεχίζει, οι σημειώσεις και τα σκίτσα του για το φαινόμενο χάθηκαν κατά τη διάρκεια της τρομερής γερμανικής κατοχής.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι στην εξέλιξη της καριέρας του Φρίξου Θεοδωρίδη αντανακλώνονται οι αλλαγές μιας ολόκληρης εποχής. Ξεκινά κατά τα πρότυπα των αγγλοσαξονικών χωρών των αρχών του 20ού αι., όπου οι σπουδές και το επάγγελμα του μηχανικού ήταν υποχρεωμένο να παρακολουθεί τις εξελίξεις στις φυσικές επιστήμες και να αντλεί την επιστημονική νομιμοποίησή του μέσα από την κατάδειξη μιας συνάφειας μ' αυτές. Και συνεχίζει με τη σταδιακή προσκόλλησή του στο αμερικανικό τεχνολογικό μοντέλο. Εμπνεύστηκε, όπως και πολλοί άλλοι ευρωπαίοι μηχανικοί, αρχιτέκτονες και καλλιτέχνες από τα αμερικανικά συστήματα μαζικής παραγωγής, τα νέα υλικά και τις μηχανές, ως τα αυθεντικά σύμβολα της νέας μηχανοκρατούμενης εποχής. Δείγμα της διεθνούς αναγνώρισης που απολάμβανε είναι και η καταχώρισή του στους τόμους *American Men of Science* και *Leaders in American Science*²⁸. Πέθανε στο Maryland τον Ιανουάριο του 1982 (Εικ. 4. 5).

V. Ο Ιωάννης Φρ. Θεοδωρίδης

Διεθνούς φήμης επιστήμονας υπήρξε και ο γιος του, ο Ιωάννης Φρ. Θεοδωρίδης (1926-1999), που έζησε στο Παρίσι, ένας άνθρωπος με πολυμάθεια και ευρύτητα ενδιαφερόντων. Η καριέρα του ήταν επίσης επιστημονική, αλλά σ' έναν εντελώς διαφορετικό κλάδο απ' αυτόν του πατέρα του. Ο Ιωάννης Φρ. Θεοδωρίδης ακολούθησε κατά κάποιο τρόπο τα χνάρια του συνονόματου παππού του. Έκανε βασικές σπουδές στα φυσικομαθηματικά στο Παρίσι και διδακτορικό στο Harvard. Το 1949 προσλήφθηκε στο Εθνικό Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών της Γαλλίας (CNRS) και εκεί εκτυλίχθηκε το μεγαλύτερο μέρος της καριέρας του. Υπήρξε Research Professor στο CNRS, διευθυντής στο πανεπιστημιακό νοσοκομείο Val-de Grace στο Παρίσι, fellow στο Royal Institute of Medicine στο Λονδίνο, πρωτοπόρος στη χρήση του ηλεκτρονικού μικροσκοπίου για την έρευνα πρωτοζωϊκών μικροοργανισμών, μερικούς από

²⁸ Βιογραφικό του σημείωμα δημοσιεύτηκε στους τόμους *American Men of Science* και *Leaders in American Science*. Ευχαριστώ τον εγγονό του Fabrice Theodorides για το σχετικό ντοκουμέντο, καθώς και για το φωτογραφικό υλικό που έθεσε στη διάθεσή μου. Βλ. Αναλυτικό πίνακα με το δημοσιευμένο έργο του Φρίξου Θεοδωρίδη σε μια προγενέστερη εκδοχή του παρόντος άρθρου στο: www.serrelib.gr/pdf/frixos_theodoridis.pdf.

Εικ. 7: Με την σύζυγό του στην Αμερική το 1976, συλλογή Fabrice Theodorides.

τους οποίους πρώτος αυτός ανακάλυψε (κολεόπτερα). Υπήρξε επίσης πολυγραφότατος συγγραφέας στον τομέα της βιολογίας, της οικολογίας και της ζωολογίας²⁹. Παράλληλα με το επιστημονικό του έργο ασχολήθηκε με την ιστορία της Ιατρικής και των Βιολογικών Επιστημών. Υπήρξε ο πρώτος μη γιατρός πρόεδρος της Société Française d' Histoire de la Médecine και το βιβλίο του «Ιστορία της Βιολογίας» έκανε επανειλημμένες εκδόσεις. Αγαπούσε τη μουσική, τη λογοτεχνία και δημοσίευσε τεχνοκριτικές για τον Stendhal. Ο γαλλικός τύπος στη νεκρολογία του τον περιέγραψε ως έναν ακούραστο ερευνητή, ως έναν έντιμο άνθρωπο με την παλαιά καλή έννοια του όρου (*an honest man in a XVIIIth century mind*). Όπως γράφουν οι συνεργάτες του, η

²⁹ Ενδεικτικά αναφέρω: 1) J. Théodoridès, *Pierre Rayer (1793-1867): Un demi-siècle de médecine française*, Παρίσι 1997. 2) J. Théodoridès, *Des miasmes aux virus: Histoire des maladies infectieuses*, Παρίσι 1991. 3) J. Théodoridès, *Histoire de la rage*, Παρίσι 1986. 4) J. Theodorides, *Sporozoaires et cnidosporides*, Παρίσι 1963. 5) J. Theodorides, *La zoologie au moyen age*, Παρίσι 1958. 6) J. Theodorides, *Contribution à l'étude des parasites et phorétiques de coléoptères terrestres*, Παρίσι 1955. 7) J. Theodorides, « Constantin von Economo (1876-1931), savant, humaniste, home d'action » στο *19e Congrès International d'Histoire de la Médecine, Bâle* 1964), Basel 1966, σ. 624-636.

ελληνική καταγωγή του Jean Theodorides έπαιξε ρόλο στην επιλογή κάποιων πεδίων έρευνας στα οποία εργάστηκε για πολλά χρόνια, όπως για παράδειγμα η Ιστορία των Επιστημών κατά τα χρόνια του Βυζαντίου³⁰.

VI. Αντί Επιλόγου

Η αφήγηση της διεθνούς καριέρας του καθηγητή Φρίξου Θεοδορίδη, ενός ξεχωριστού επιστήμονα με σπουδές στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης και ύστερη καριέρα στην Αμερική, ενός μηχανικού πρωτοπόρου στην επιστήμη και την τεχνολογία, μπορεί να θεωρηθεί ως συμβολή στην ιστοριογραφία των Ελλήνων (και ειδικότερα των Σερραίων) της διασποράς. Το γεγονός ότι διέγραψε αυτήν την καριέρα με βασική αφετηρία το Ε.Μ.Π, στο οποίο εργάστηκε και δίδαξε για 25 χρόνια, αποδεικνύει το υψηλό επίπεδο των ακαδημαϊκών δασκάλων του Ε.Μ.Π. σε κάθε εποχή. Τα βιογραφικά στοιχεία και η εργογραφία του, η ευχέρειά του να κινείται και να συναναστρέφεται με ίσους όρους τους πρωταγωνιστές της διεθνούς επιστημονικής σκηνης της εποχής του, η εκτεταμένη συγγραφική του δραστηριότητα σε τέσσερις γλώσσες (γαλλικά, γερμανικά, αγγλικά και ελληνικά), όπως και η μεταγενέστερη καταχώρισή του στους τόμους American Men of Science και Leaders in American Science, εκτός από τον ίδιο τιμά και το Ε.Μ.Π. και τις Σέρρες.

Βέβαια η εξωστρέφεια και ο προσανατολισμός του προς τη διεθνή επιστημονική σκηνή ήταν μια πολύ βαθιά συνιστώσα στην προσωπικότητα του Φρίξου Θεοδορίδη. Περιγράφοντας ο ίδιος τον εαυτό του, στο βιογραφικό που έστειλε από την Αμερική το 1958 στο Σπύρο Βοβολίνη, για να συμπεριληφθεί στο ομώνυμο λεξικό, έγραφε χαρακτηριστικά: «Citizenship: in childhood British, Later Greek, after 1952 American». Τρεις διαδοχικές υπηκοότητες που σφράγισαν μια ζωή. Τρεις διαδοχικές υπηκοότητες για μια ξεχωριστή καριέρα³¹.

³⁰ Ειδικό αφιέρωμα στη ζωή και το έργο του Jean Theodorides έγινε στο περιοδικό *Histoire des sciences médicales*. Έγραψαν οι συνεργάτες του: 1) G. Boulmier, «Théo et ses amis. Le professeur Jean Théodorides, naturaliste, historien de la médecine et spécialiste de Stendhal», *Histoire des sciences médicales*, 35/2 (2001), σ. 193-202, 2) J.-J. Rousset, I. Desportes-Livage, «L' oeuvre scientifique de Jean Théodorides », *Histoire des sciences médicales*, 35/2 (2001), σ. 189-192 και 3) A. Ségal, M. Valentin «Jean Théodorides et la Société Française d' histoire de la médecine», *Histoire des sciences médicales*, 35/2 (2001), σ. 181-187. Fr. Criquebec, «Théo et ses amis. Le professeur Jean Théodorides, naturaliste, historien de la médecine et spécialiste de Stendhal», *Histoire des sciences médicales*, 35/2 (2001), σ. 171-180.

³¹ ΠΗΓΕΣ: α) Αρχείο Βοβολίνη, φάκ. 348 (ιδιόγραφο βιογραφικό σημείωμα) και δακτυλόγραφο βιογραφικό στη σελίδα 82 της διατριβής του. β) Μητρώο μελών ΤΕΕ, φάκ. αρ. 403 (Φρ. Θεοδορίδης). γ) Επικοινωνία με Fabrice Theodorides. δ) Μηνιαίο Δελτίο του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου «Το Βουνό», 1934.